

An analysis of the effectiveness of the Law of Ukraine No. 1975-XII of December 12, 1991, «On Alternative (Non-Military) Service,» and the mechanisms for its implementation in practice by executive authorities during a particular period in the state's history has been conducted.

It has been noted that in Ukraine, two international legal documents are in effect, according to which the State of Ukraine guarantees its citizens the right to freedom of conscience and religion: the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms and the International Covenant on Civil and Political Rights.

It is observed that relying on the provisions of these documents, Ukraine is obligated to ensure the right to alternative military service, regardless of any internal legal regime.

The verdicts of the courts in cases of charges related to the commission of a crime under Article 336 of the Ukrainian Criminal Code, specifically, evading conscription during mobilization due to religious beliefs, have been analyzed. The emphasis has been placed on the fact that, in the absence of clear legal provisions, Ukraine experiences the application of precedent law.

It has been observed that to prevent the escalation of religious hostility during times of military conflict and to avoid unwanted legal actions, it is necessary to ensure international standards for the protection of human rights, including freedom of conscience and religion, in the sphere of military duty. To achieve this, amendments should be made to the Law of Ukraine «On Alternative (Non-Military) Service» to define the procedure for directing citizens to alternative service during mobilization and the conscription of Ukrainian citizens for compulsory military service during a special period.

Key words: religion, freedom of religion, freedom of conscience, special period, state of war, mobilization, principles of equality, religious organizations, international legal documents, alternative military service, judicial precedent, law effectiveness.

DOI: 10.33663/0869-2491-2024-35-793-800

УДК 340.1

К. К. ТЕТРУЄВ,
аспірант Інституту держави і права
імені В. М. Корецького*
ORCID: 0009-0009-8872-8966

ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО ЯК ПРОЯВ ПРОТИПРАВНОЇ ПОВЕДІНКИ В СІМ'Ї

У статті міститься загальний огляд поняття «домашнє насильство», його основні характерні риси, спеціальні заходи щодо протидії домашньому насильству та актуальна судово-практична ситуація. У процесі дослідження визначено, що проблема домашнього насильства є поширеною в українському суспільстві, а з введенням воєнного стану його випадки почастишали. Зазначено, що від насильства в сім'ї можуть потерпати всі члени родини, але найчастіше – найбільш уразливими є люди слабкі, нездатні захистити себе, залежні матеріально чи фізично від інших членів сім'ї, передусім жінки та неповнолітні діти. Проаналізовано судову практику.

Ключові слова: протиправна поведінка, домашнє насильство, психологічне насильство, протидія домашньому насильству, обмежувальний припис.

Tetruiev Kyrylo. Domestic violence as a manifestation illegal behavior in the family

The article contains a general overview of the concept of “domestic violence”, its main characteristics, special measures to combat domestic violence and current judicial practice. During the research, it was determined that the problem of domestic violence is too widespread for Ukrainian society, and taking into account the state of war, cases of domestic violence are becoming more frequent. It is noted that studies show that family violence can be suffered by all family members, but most often it affects the most vulnerable sections of the population: people who are weak, unable to protect themselves, dependent materially or physically on other family members. According to most researchers, women and minor children suffer the most from domestic violence. So, using the example of judicial practice, it was noted that it is positive but needs research, justification and improvement in line with international norms.

Key words: illegal behavior, domestic violence, psychological violence, countering domestic violence, restraining order.

Вступ. Домашнє насильство як негативне явище, різновид протиправної поведінки становить небезпечну загрозу для нормального функціонування інституту сім'ї, а надалі суспільства та держави. Воно нівелює конституційні

* Tetruiev Kyrylo, Postgraduate Student of Koretsky Institute of State and Law of the NAS of Ukraine

права та свободи, а саме: право на життя, право на здоров'я, честь і гідність людини та громадянина, недоторканність і безпеку, що визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю відповідно до Конституції України.

Огляд літератури. Проблематика, пов'язана з дослідженням поняття протиправної поведінки, була предметом вивчення таких вітчизняних вчених, як: Л. М. Сукмановська, А. О. Галай, В. О. Галай, І. А. Ботнаренко, Т. І. Возна, А. М. Волощук та ін. Внесок у дослідження цього питання зробили й такі зарубіжні вчені, як М. Джонсон, Г. Г. Еквіно, Ліз Келлі, О. В. Катущонок. Але, незважаючи на високий інтерес до теми домашнього насильства та значну кількість наукових досліджень, феноменологія домашнього насильства є недостатньо дослідженою.

Постановка проблеми дослідження. Наявність значної кількості випадків домашнього насильства свідчить про низький рівень правосвідомості суспільства. Каталізатором збільшення таких випадків стало введення воєнного стану в Україні. За офіційними даними, до початку повномасштабного вторгнення РФ від домашнього насильства в Україні страждало близько 1,8 млн жінок, і ця цифра з кожним роком лише зростає. Наразі не вистачає відповідних засобів і рішучих дій щодо протидії домашньому насильству, зокрема, через недосконалість механізмів забезпечення протидії домашньому насильству на законодавчому рівні.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є комплексний аналіз поняття «домашнє насильство», визначення його правової природи, характерних рис, спеціальних заходів щодо протидії домашньому насильству та необхідність вивчення актуальної судової практики з метою визначення проблемних питань і прогалин законодавчої бази, нормативно-правового забезпечення регулювання механізмів протидії «домашньому насильству», а також розробка шляхів удосконалення організаційно-правових засад протидії цьому антисоціальному явищу.

Для досягнення поставленої мети було сформульовано такі завдання: розкрити соціальну природу та визначити поняття домашнього насильства; узагальнити правові засади протидії домашньому насильству; встановити особливості домашнього насильства, з'ясувати причини домашнього насильства; охарактеризувати актуальну судову практику; окреслити перспективи запровадження інституту запобігання та протидії домашньому насильству.

Виклад основного матеріалу. Інститут сім'ї є найвищою соціальною цінністю та одним із найголовніших соціальних інститутів у суспільстві. Поняття «сім'ї» є багатоаспектною і складною категорією та навіть на побутовому рівні тлумачиться по-різному. Сім'я як соціальне явище має різноманітні прояви свого існування. У зв'язку з цим категорія «сім'я» використовується різними науками – соціологією, демографією, психологією, правознавством та іншими.

Сімейні права є частиною природних прав людини, які не є вичерпними, і реалізуються в різноманітних динамічних відносинах майнового та немайнового характеру, стосунках, явищах, подіях. Це природне право людини, що закріплене в Загальній декларації прав людини – сім'я є природним і основним осередком суспільства і має право на захист з боку суспільства та держави¹. Право на сім'ю гарантоване Конституцією України, а саме ст. 51 проголошує, що сім'я, дитинство, материнство і батьківство охороняються державою².

Проте сім'я як осередок суспільства, без підтримки держави та її інституцій, не завжди спроможна виконувати свої головні функції, зокрема щодо забезпечення належного добробуту та виховання дітей. Головною проблемою сьогодення є домашнє насильство, яке є проявом протиправної поведінки та порушенням прав людини та родини, які держава у свою чергу має захищати та обстоювати. Серед них, наприклад, право на життя і фізичну недоторканність, право не бути об'єктом знущань або жорстокого, нелюдського чи принизливого поводження, а також право на здоровий і безпечний розвиток³ тощо.

На жаль, проблема домашнього насильства є поширеною і в українському суспільстві. З введенням воєнного стану випадки домашнього насильства стають все частішими. Домашнє насильство є одним із тих явищ, яке у період повномасштабної війни може лише загострюватися і при цьому залишатися латентним. До війни від домашнього насильства в Україні потерпали 1,8 мільйона жінок. Наразі дані фіксують лише тих жінок, які звернулися за допомогою до офіційних органів. За неофіційними ж даними, ця цифра може сягнути і понад 3 мільйони. Щороку цифри зростають, а не зменшуються. За офіційними даними Національної поліції України у 2022 р. надійшло 244 381 звернення з приводу фактів домашнього насильства, що на 40% більше, ніж попереднього року (144 394), та на 15% більше, ніж 2020 р. (208 748), і на 41% більше, ніж 2019 р. (141 814)⁴.

Тобто причиною збільшення кількості випадків домашнього насильства є, зокрема, нерегульований процес звернення потерпілих у відповідні органи. До прикладу, ті постраждалі, які опинилися на тимчасово окупованій території України, не можуть повідомити про випадки кримінальних правопорушень через те, що перебувають на територіях, на яких тимчасово не функціонують органи державної влади України. Також важливо підкреслити, що ми сьогодні живемо в стані війни, яка впливає на психічний стан суспільства. За цих умов для багатьох військових адаптація і повернення до звичного життя стає складним випробовуванням і від країни потребує впровадження широких програм їх реабілітації, що об'єднували б зусилля сім'ї і держави. Зрозуміло, що стан здоров'я багатьох з них може стати причиною збільшення кількості випадків домашнього насильства.

Аналіз наявної законодавчої бази свідчить про відсутність єдиного підходу до визначення поняття насильства. Законодавці часто використовують

термін «наси́льство», однак, як уже зазначалось, кожен вкладає в нього різний зміст.

Одним із найважливіших складників системи протидії насильству в сім'ї є відповідне правове забезпечення⁴. Усвідомлення необхідності нормативно-правового закріплення організаційно-правових аспектів протидії домашньому насильству зумовило прийняття 2001 р. Закону України «Про попередження насильства в сім'ї». Через неефективність цей нормативно-правовий акт втратив чинність 2017 р. Системне удосконалення національного законодавства відбулося шляхом прийняття 2017 р. Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», в якому законодавець розширив спектр заходів щодо усунення і нейтралізації насильства вдома.

Відповідно до Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» домашнє насильство розглядається як діяння (дії або бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання або між родичами, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає (проживала) особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь⁵.

Акцентуємо увагу на особливостях поняття «домашнє насильство», а саме: це діяння (дії або бездіяльність), що проявляється шляхом вчинення активних вольових дій або в пасивному вольовому поведінні; здійснюється у формі фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства; вчиняється в сім'ї чи в інших місцях проживання; суб'єктами є родичі (або колишні родичі); протиправність як ознака насильства означає, що воно порушує права чи свободи людини; вчиняється з використанням силової переваги (застосовується до осіб, які мають меншу здатність до захисту, наприклад, через вікові, фізичні, психічні особливості чи фактори зовнішньої ситуації)⁶.

Оскільки мета Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» є створення механізмів запобігання та протидії домашньому насильству, необхідно акцентувати увагу на спеціальних заходах щодо протидії домашньому насильству, а саме: терміновий заборонний припис стосовно кривдника; обмежувальний припис стосовно кривдника; взяття на профілактичний облік кривдника та проведення з ним профілактичної роботи; направлення кривдника на проходження програми для кривдників⁷.

Від насильства в сім'ї можуть потерпати всі члени родини, але найчастіше воно зачіпає найбільш уразливі верстви населення: людей слабких, нездатних захистити себе, залежних матеріально чи фізично від інших членів сім'ї. На думку вчених, найбільше страждають від насильства в сім'ї жінки та неповнолітні діти. Для визначення проблематики домашнього насильства

стосовно дітей розглянемо судову практику. Доволі поширеним заходом у запобіганні та протидії домашньому насильству є обмежувальний припис.

У ст. 26 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» зазначено, що обмежувальним приписом визначаються один чи декілька таких заходів тимчасового обмеження прав кривдника або покладення на нього обов'язків: 1) заборона перебувати в місці спільного проживання (перебування) з постраждалою особою; 2) усунення перешкод у користуванні майном, що є об'єктом права спільної сумісної власності або особистою приватною власністю постраждалої особи; 3) обмеження спілкування з постраждалою дитиною; 4) заборона наближатися на визначену відстань до місця проживання (перебування), навчання, роботи, інших місць частого відвідування постраждалою особою; 5) заборона особисто і через третіх осіб розшукувати постраждалу особу, якщо вона за власним бажанням перебуває у місці, невідомому кривднику, переслідувати її та в будь-який спосіб спілкуватися з нею; 6) заборона вести листування, телефонні переговори з постраждалою особою або контактувати з нею через інші засоби зв'язку особисто та через третіх осіб⁸.

У постанові від 09 березня 2023 р. у справі № 711/3693/22 (провадження № 61-13257св22) Верховний Суд вказав, що обмежувальний припис є тимчасовим заходом, який виконує захисну та запобіжну функцію, спрямовану на запобігання вчиненню насильства та забезпечення першочергової безпеки особи з огляду на наявність передбачених законом ризиків. Верховний Суд також зазначив, що, вирішуючи питання про застосування обмежувального припису відповідно до Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», пріоритет надається безпеці постраждалої особи, а не особі, яка вчинила домашнє насильство. Вимога, що ґрунтується на застосуванні обмежувального припису залежно від результатів оцінки ризиків, міститься в частині третій ст. 26 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству».

У постанові від 05 вересня 2019 р. у справі № 756/3859/19 (провадження № 61-11564св19) Верховний Суд зробив висновки, що обмежувальний припис за своєю сутністю не є заходом покарання особи (на відміну від норм, закріплених у Кодексі України про адміністративні правопорушення та Кримінальному кодексі України), а є тимчасовим заходом, що виконує захисну та запобіжну функцію та спрямований на запобігання вчиненню насильства та забезпечення першочергової безпеки.

Отже, видача обмежувального припису є заходом впливу на кривдника, який може вживатися лише в інтересах постраждалих осіб та у разі настання певних обставин і ризиків. Суди під час вирішення заяви про видачу обмежувального припису мають надавати оцінку всім обставинам і доказам у справі, вирішувати питання про дотримання прав та інтересів дітей і батьків, а також забезпечити недопущення необґрунтованого обмеження прав у разі безпідставності та недоведеності вимог заяви.

Звернемо увагу на те, як суд може надати оцінку всім обставинам і доказам у справі. Насамперед у постанові від 03 червня 2021 р у справі № 752/1285/20 (провадження № 61-19646св20) Верховний Суд вказав, що «оцінка ризиків полягає в оцінюванні вірогідності продовження чи повторного вчинення домашнього насильства, настання тяжких або особливо тяжких наслідків його вчинення, а також смерті постраждалої особи. Оцінка ризиків має проводитись за факторами небезпеки (ризиків) щодо вчинення домашнього насильства шляхом відібрання свідчень у постраждалої від такого насильства особи, з'ясування обставин конфлікту та виявлення чинників та умов, які створюють або можуть створювати небезпеку для цієї особи. Фактори небезпеки (ризиків) щодо вчинення домашнього насильства мають визначатися за результатами оцінки дій кривдника, які свідчать про ймовірність настання летальних наслідків у разі вчинення домашнього насильства та загальної оцінки ситуації вчинення домашнього насильства з метою виявлення вірогідності продовження чи повторного вчинення домашнього насильства, настання тяжких або особливо тяжких наслідків його вчинення, а також смерті такої особи. Наявність невирішених майнових спорів і пов'язаних з цим взаємних претензій сторін не свідчить про економічне насильство».

Через триваючі бойові дії поширеною формою домашнього насильства стає психологічне насильство. Зміст цього поняття розкривається не у ст. 126¹ КК, а у ст. 1 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 7 грудня 2017 р.³ Так, відповідно до п. 14 частини 1 цієї статті психологічне насильство – це форма домашнього насильства, що включає словесні образи, погрози, зокрема щодо третіх осіб, приниження, переслідування, залякування, інші діяння, спрямовані на обмеження волевиявлення особи, контроль у репродуктивній сфері, якщо такі дії або бездіяльність викликали у постраждалої особи побоювання за свою безпеку чи безпеку третіх осіб, спричинили емоційну невпевненість, нездатність захистити себе або завдали шкоди психічному здоров'ю особиб.

Домашнє насильство, як прояв протиправної поведінки одного з батьків, може призвести до потреби визначення судом місця проживання дитини. Важливо, що «сам факт неодноразового звернення ОСОБА_1 до відповідних органів з підстав вчинення щодо нього психологічного, економічного та фізичного насильства свідчить про наявність тривалого конфлікту між заявником та заінтересованою особою, але не підтверджує факт того, що ОСОБА_2 вчинила щодо нього домашнє насильство, що є необхідною умовою для можливості застосування судом до відповідної особи спеціальних заходів щодо протидії домашньому насильству, які визначені Законом України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» відповідно до постанови Верховного Суду від 10 лютого 2023 р. у справі № 676/3259/22 (провадження № 61-10646св22).

Висновки. Домашнє насильство є негативним явищем суспільного життя. Сучасна правова система повинна підлаштовуватися під реальії сьогодення, адекватно та своєчасно реагувати на розвиток і функціонування різно-

манітних суспільних викликів, загроз та явищ, зокрема, які мають місце в приватно-сімейному середовищі, адже все це циклічно взаємопов'язано.

На національному рівні основоположним документом щодо протидії домашньому насильству є Конституція України. Незважаючи на те, що в Основному Законі відсутня пряма вказівка щодо недопущення проявів домашнього насильства чи захист громадян, які його зазнали, це опосередковано впливає в результаті аналізу його норм. 20 червня 2022 р. Україна ратифікувала Стамбульську конвенцію, метою якої є запобігання насильству, зокрема домашньому, захист постраждалих осіб і притягнення до кримінальної відповідальності кривдників. Необхідно зазначити, що норми Конвенції захищають не тільки жінок, а застосовуються до всіх жертв насильства (чоловіків і дітей будь-якої статі) в мирний час і в ситуаціях збройного конфлікту.

Наразі виникає необхідність удосконалення інституту запобігання та протидії домашньому насильству, оскільки сьогодні зазначена проблема дедалі актуалізується та набирає особливої ваги та значення.

1. Загальна декларація прав людини: Прийнята і проголошена резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text (дата звернення: 20.12.2023).
2. Конституція України. Відомості Верховної Ради України. 1996. – № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 20.12.2023).
3. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 7 грудня 2017 року № 2229-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 5. Ст. 35. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text> (дата звернення: 20.12.2023).
4. Бельо Л. Ю. Право на сім'ю: його зміст та особливості. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 3/2022. С. 74–77.
5. Блага А. Б., Тунтула О. С., Кочемировська О. О. Актуальні проблеми протидії домашньому насильству: навчальний посібник / за заг. ред. А. Б. Благої. Николаїв: Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2021. 208 с.
6. Ботнарченко І. А., Гриньків О. О. Психологічне насильство як форма домашнього насильства. *Часопис Київського університету права*. 2023/2. С. 104–109.
7. Васильєв А. А. Насильство в сім'ї: від фонового явища до злочину. Фонові для злочинності явища: запобігання та протидія. Харків, 2018. С. 26–28.
8. Стрельченко О. Г., Шевченко Л. В. Співвідношення понять «домашнє насильство» та «насильство в сім'ї»: порівняльно-правовий аспект. *Науковий вісник Ужгородського Національного університету*: серія: Право / гол. ред. Ю. М. Бисага. Ужгород: Видавничий дім «Гельветика», 2018. Т. 2. Вип. 48. С. 11–14.

References

1. Universal Declaration of Human Rights: Adopted and proclaimed by resolution 217 A (III) of the UN General Assembly on December 10, 1948. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text (date of application: 12/20/2023).
2. Constitution of Ukraine. *Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine*. 1996. No 30. C. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80#Text> (date of application: 20.12.2023).
3. On Prevention and Combating Domestic Violence: Law of Ukraine dated December 7, 2017 No. 2229-VIII. Information of the Verkhovna Rada of Ukraine. 2018. No 5, Art. 35. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text> (access date: 12/20/2023).
4. Belyo L. Yu. The right to family: its content and features. *Legal Scientific*

Electronic Journal. No. 3/2022. P. 74–77. 5. Blaga A. B., Tuntula O. S., Kochemirovska O. O. Actual problems of combating domestic violence: a study guide / in general ed. A. B. Blagoi. Mykolaiv: Department of ChNU named after Petra Mohyly, 2021. 208 p. 6. Botnarenko I. A., Hrynkyv O. O. Psychological violence as a form of domestic violence. *Kyiv Law University Journal*. 2023/2. P. 104–109. 7. Vasiliev A. A. Domestic violence: from background phenomenon to crime. Background phenomena for crime: prevention and countermeasures. Kharkiv, 2018. Pp. 26–28. 8. Strelchenko O. G., Shevchenko L. V. Correlation of the concepts «domestic violence» and «violence in the family»: a comparative legal aspect. *Scientific Bulletin of the Uzhhorod National University: series: Law* / chief editor Yu. M. Bisaga. Uzhhorod: Publishing house «Helvetyka», 2018. Volume 2. Issue 48. P. 11–14.

Tetruiev Kyrylo. Domestic violence as a manifestation illegal behavior in the family

Domestic violence can be physical or psychological, and it can affect anyone of any age, gender, race, or sexual orientation. It may include behaviors meant to scare, physically harm, or control a partner. And while every relationship is different, domestic violence typically involves an unequal power dynamic in which one partner tries to assert control over the other in a variety of ways. Most domestic violence law today requires the State to prove that the victim and abuser have an intimate partner or family relationship. Although the majority of domestic violence victims are women, state laws recognize that victims can include anyone, regardless of sex, race, age, religion, sexual orientation, gender identity, socioeconomic background, or education level.

The article contains a general overview of the concept of «domestic violence», its main characteristics, special measures to combat domestic violence and current judicial practice. During the research, it was determined that the problem of domestic violence is too widespread for Ukrainian society, and taking into account the state of war, cases of domestic violence are becoming more frequent. It is noted that studies show that family violence can be suffered by all family members, but most often it affects the most vulnerable sections of the population: people who are weak, unable to protect themselves, dependent materially or physically on other family members. According to most researchers, women and minor children suffer the most from domestic violence. So, using the example of judicial practice, it was noted that it is positive but needs scientific and practical research.

At the national level, the fundamental document on combating domestic violence is the Constitution of Ukraine. Despite the fact that the Basic Law does not contain a direct instruction on the prevention of manifestations of domestic violence or the protection of citizens who have experienced it, this indirectly emerges from the analysis of its norms. On June 20, 2022, Ukraine ratified the Istanbul Convention, the purpose of which is to prevent violence, including domestic violence, protect victims and bring perpetrators to justice. It should be noted that the norms of the Convention protect not only women, but are applied to all victims of violence (men and children of any gender) in peacetime and in situations of armed conflict.

Currently, there is a need to improve the institution of prevention and countermeasures against domestic violence, as today this problem is becoming more and more relevant and gaining special weight and importance.

Key words: illegal behavior, domestic violence, psychological violence, countering domestic violence, restraining order.

DOI: 10.33663/0869-2491-2024-35-801-812

УДК 340.1

А. В. ДУДІКОВ,
аспірант Інституту держави і права
імені В. М. Корецького НАН України*
ORCID: 0000-0003-1785-0821

**ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ВИРІШЕННЯ
ТА ЗАПОБІГАННЯ СУДОВИМ ПОМИЛКАМ
У РІЗНИХ ПРАВОВИХ СИСТЕМАХ**

Стаття присвячена аналізу досвіду країн, що належать до різних правових систем щодо вирішення та запобігання судовим помилкам. Мета дослідження полягає у визначенні можливості застосування методів і способів превенції та подолання судових помилок у країнах, належних до тієї чи іншої правової сім'ї, в українське правосуддя. Для надання характеристики судової помилки були розкриті особливості чотирьох правових сімей: романо-германської, англосаксонської, релігійної та традиційної. За результатами проведеного аналізу зроблено висновок, що ефективним способом подолання судових помилок є досудове та судове врегулювання спору із залученням медіатора, яке активно використовується у країнах релігійного та традиційного типу. Наголошено, що закріплення принципу сталості судової практики вищих судів за зразком англосаксонського «stare decisis» на законодавчому рівні може зменшити кількісний показник судових помилок в Україні. Обґрунтовано думку, що з метою уникнення судових помилок національними судами, існує необхідність запровадження суду з незначних справ на зразок Ізраїлю, а також введення посад тимчасових військових суддів за прикладом країн звичаєвого права.

Ключові слова: судова помилка, правова сім'я, судове правозастосування, джерело права, праворозуміння.

Dydikov Andriy. Comparative analysis of the resolution and prevention of judicial error in different legal systems

The article analyses the experience of countries belonging to different legal systems in addressing and preventing miscarriages of justice. The purpose of the study is to determine whether the methods and ways of preventing and overcoming miscarriages of justice in countries belonging to a particular legal family can be applied to Ukrainian justice. To characterise a miscarriage of justice, the author reveals the peculiarities of four legal families: Romano-Germanic, Anglo-Saxon, religious and traditional. Based on the results of the analysis, the author concludes that an effective way to overcome miscarriages of justice is pre-trial and judicial dispute resolution with the involvement of a mediator, which is actively used in religious and traditional countries. The author emphasises that enshrining the principle of

* **Dudikov A.**, Postgraduate Student of Koretsky Institute of State and Law of the NAS of Ukraine

© А. В. Дудіков, 2024